

خۇپشاندانەكەى كەلار و چەند سرنجىكى پىويست

تەھا سلىمان

tahasleman17@yahoo.com

رۇزى 2005/9/7 چىن و تويزەكانى خەلك له كەلار خۇپشاندانىكى هيمنانه بەمەبەستى خستنهرووى كىچشەى كارەبا، ئاو و سووتەمەنى و درووستكردى فشار لەسەر دامودەزگانى حكومت و چارەسەركردىيان رىكخست. لەم نووسىنەدا، ھەولەدەين ھەندىك لايەنى خۇپشاندانەكە و دەرئەنجامەكانى بە ووردى و بە شىۋەيەكى بابەتيانە بخەينە روو. ناشمانەوئى لىردە له راستىيەكان دووركەوينەو، بەلكو لەناخى راستىيەكانەو ەك بە گابوويەك دەچينە ناو بابەتەكەو.

سرووشتى كىشەكانى كەلار و خۇپشاندان

كەلار يەككە له شارە گەورەو بەرفراوانەكانى گەرميان و له سەرەتاي درووستبوونيەو لەسەر نەخشە و پىداويستىيەكانى شار درووست نەبوو، بەلكو بە پىچەوانەو بەشىۋەيەكى زۇر خورسكى دامەزراو. بەديوەكەى تردا، كەلار لەسەر سى ريانى ناوچەكە بوو و لەم سنوورەدا، سلىمانى و بەغاي پىكەو بەستوو. ھاوكات لەگەل ئىراندا، ھاوسنوورە و بوو بە شوين و جىگاي ھاتوچۇيەكى زۇر و كاسبىيەكى بەرچاو. ئىتر لىرەو دانىشتوانى گوندەكانى دەوروبەرى ئەم شارە و ھەرۋەھا ھەندى شوين و جىگاي تىرش بە ئىستاشەو، بە مەبەستى نىشتەجىبوون، روو لەم شارە كر دوو و دەكەن. بەرامبەر بەوەى خەلكى بە رىزەيەكى لەبەرچاو، روو دەكەنە كەلارو ھەولى نىشتەجىبوون دەدەن، له رابردوو و ئىستاشدا خزمەتگوزارىيەكى چروكانە له نارادايە و بەم شارە پىشكەش دەكرى، ياخود ئەوەى له رووى خزمەتگوزارىيەو پىشكەش دەكرى، بە بەراورد لەگەل دانىشتوانەكەى كە خوى له نزيكەى 120-130 ھەزار ھاولاتى دەدات، ھىندە كەمە، كرۇف ناتاونى له سەر ئاستى پىداويستىيەكانىشەو، ئەژمارى بكات، بۆيە بە بى زيادەرۇيى كەلار پارچەيەكە له ئىش و ئازار و كىشەى جۇراوچۇرى بەردەوام. كىشەكان له لايەك و له لايەيەكەى تىرشەو، ئىش و ئازارى ھاولاتيان روو له فراوانبوون و دامودەزگانى دەسلەتاش يان له ئاستى خستنەرۇو و دابىنكردى پىداويستەكانى شار نىن يان ئەمرو بە سبەينى دەسپىنر و ھەندى جاريش بە دەيان و سەدان پاساوى جۇراوچۇر خۇيان لەبەرپرسىارى كىشەكانەو دەدزەو. بىھىنە پىشچاوى خۇتان، گەورەترين شارى گەرميان كەلار بىت و كۆى بەرپۆبەرايەتيە جۇراوچۇرەكانى سەرچەم سنوورەكەى لەخۇ گرتبىت، كەچى كىچشەى ئاو، كارەبا و سووتەمەنى و نىشتەجىبوون و ئاودرۇ و شەتووچۇ و شوين و جىگاي ھەوانەو و پەرورەدە و باخچە و جوانكارى...ھتد، بەردەوام كىشەگەلىكى بەردەوامن. داخۇ لەم شارە چ جۇرە زيانىك بگوزەرى؟!

ئاليرەو نەك تەنھا نەوہيەك كە له سەرتاي لەدايكبوونيەو چاودروانى چارەسەر كۆى ئەو كىشانەوہيە، بەلكو ئەوەى له سەرەتاي درووستبوونى ئەم شارە تىدا نىشتەجى بوو، له چاودروانى چارەسەردا، مەراق دەخواتەو، روونتر بلىم، ھىواى بە چارەسەر نەماو و پىي وايە ھەولەكانى دەسلەت بۇ چارەسەر له ئاست

ئەم شارەو گىرۈگرتەكانىدا نىيە وچاۋەرۋانىش جۈرۈكە لە كوتانى ئاسنى سارد، بۇيە دەتۋاينىن بلىين كە خۇپىشاندانەكەى9/7، بىننن و خستنهرووى سوجىكى بچووكى ئەو كىشانەيەو دەرئەنجامى كەلەكەبوونى فراوانبوونىان و بە بى چارەسەر مانەوہيانە.

رەوايەتى خۇپىشاندان يان ھەولبى تىكدەرانە

نەك تەنيا لاي ئىمە و لەم شارەدا، بەلگو لەسەرتاسەرى دنياو رژىمە پىشكەوتووخوازىيەكاندا، تەنانەت بەو رژىمانەشەوہ كە تا سەر ئىسقان دىكتاتور و مرۇفكوژن، خۇپىشاندان دەكرى و يەككىك بووہ لەو ئامرازە رەوايانەى كە دەستى بۇ براوہ لە بەرامبەر ناھەقى بە پىداۋىستىيەكانى مرۇف. دەبى ئەوہش بلىيم كە فشاردرووستكردن بە بى خۇپىشاندان و خۇ تەرخانكردن بۇ سەلماندى مافە ژىرپى خراوہكان لەبەرامبەر دەسەلاتدا درووست نابى و نايەتە دى. وەك روونىشە خۇپىشاندان لە سەرەتاترىن مافە رەواكانى كۆمەلە بە بى جىاوازى بىروبۇچوون و لىكدانەوہى جۇراوچۇر يان دەتۋاينىن بلىن خۇپىشاندان ئەو مافە ئاسايى و قبوولكرۋاىيە كە ھىچ مانايەك بۇ رىگرى و دانەدوہى قبوول ناكرى و دەرئەنجامەكانى ھەر رىگرىيەك لە بەرامبەرى دا، خراپ دەشكىتەوہ، واتە مەبەستىيە بىلنم، دەسەلات ھەر كىيەك بىت و بىركردنەوہى ھەر جۇرىك بى، دەبى لە راستى ناوەرۇكى خۇپىشاندان تىبگا و مامەلەيەكى درووستى لەگەل بكا، دەنا بە پىچەوانەوہ دەسەلات چەندە بە ھىز بى، ناتوانى بەر بە ھىزى جەماوەر بگرى. لە پال خۇپىشاندانىشدا، ئەركى پلە يەكى دەسەلاتە، ئەگەر درووست خەلكى گىرەشيوين خۇيان دەخزىننە ناو خۇپىشاندانەوہ، ئەوا با رىگرىيان لى بكا و نەيكاتە پاساۋىك بەدەستىيەوہ بۇ ناشرىنكردى رەوايەتى خۇپىشاندەران.

رۇزى9/7، ئەم راستىيەى ساخردەوہ و دەسەلات لەبەرامبەر خۇپىشاندەراندا كە لە بنەرەتدا بۇ كىشەى ئاۋ كارەبا و سووتەمەنى رىكخرا، ھەولىدا خۇپىشاندەران بە خەلكى گىرەشيوين و خراپ تىوہ بگلىنى و ناشرىنيان بكا. راستىشە ئەو جۇرە خەلكەى كە خۇپىشاندانەكەيان بە ھەل زانى و ھىرشىيان بردە سەر كۆمەللى دەزگاي جۇراوچۇر، لە بنەرەتدا خەلكىن دۇى مەبەستى سەرەكى خۇپىشاندانەكەن و پىشەدەچى دەسەلات لەمئاستەدا، بەرپرسى پلە يەك بىت، چونكە خودى دەسەلاتە دەيتوانى رىگرى لە ئەو خەلكە بكات كە ناوەرۇك و مەبەستى خۇپىشاندانەكە نەشيوينى. من بە گومانىشم لەوہى كە دەسەلات خۇى خەلكى نەخزاندىتە ناو پىشاندەران بە مەبەستى ناووزراندن و ناشرىنكردى خۇپىشاندانەكە، چونكە سرووشتى دەسەلات وايە و ئارەزووى بەدەنگ ھەلپرىن و خستنەرۋوى نارەزايەتى دەرپرېن نىيە لە ئاست كىشە و گىرۈگرتەكانى دەسەلاتى ئەو داۋ دەشيەوئى بە پىشاندانى وىنە و نموونەى خەلكى تىكدەر لە وىنە و رەوايەتى خۇپىشاندان كەم بكنەوہ، بەمەش لەناوہندەكانى راىگشتىدا، پاساۋى جۇراوچۇر بەرجەستە دەكا، بۇ ئەوہى لانى كەم وىنەى خۇپىشاندان بخاتە ژىر پىرسىار و گۇمانەوہ، كەواتە لەوہ گىرنگىر نىيە بە ھەموومانەوہ جىاوازى لە نىوان خۇپىشاندان بۇ دابىنكردى مافگەلىكى رەواۋ ژىر پى خراۋ لە لايەك و كۆمەللىك خەلكى تىكدەر كە دوور نىيە خودى دەسەلات لەپشتيانەوہ بى يان بۇ خۇيان بە سرووشت ھەز

بەكارى ئازاۋەگىپرى بىكەين، بۇ ئەۋەى ئاراستە بابەتى و رەۋاكەى خۇپىشاندىان لەناو ئەم ھاۋكىچشەپەدا وون نەبى و دەسەلاتىش نەتوانى كارى ئازاۋەگىپرى و تىكەدرانە بىكاتە بەردەباز بۇ كىكردنەۋەى دەنگى رەۋاى خۇپىشاندىران.

ھىچ پاساۋىك بۇ تەقەكردىن لە خۇپىشاندىران قىۋول نىيە

ھىزەكانى ئاسايش و پۇلىس لە برى ئەۋەى خەلگى تىكەدر و نىرراو بۇ ناو خۇپىشاندىانەكە دەستنىشان بىكەن و رىگە لە ھاتنە ناۋەۋەبان بىگرن بۇ ناو خۇپىشاندىران و گۇرپىنى ئاراستەى رەۋاى خۇپىشاندىرانەكە بە شىۋەپەكى خورسكانە كەتنە تەقەكردىن. ئەمە بوۋە سەرەتاپەكى خراب بۇ ناشرىنكردىن ناۋەپۇكى راستەقىنەى خۇپىشاندىانەكە و بە دىۋەكەى ترىشدا كار ئاسانى تەۋاۋ بۇ تىكەدر و گىرەشىۋىنن مەبەستەكانى خۇيان لە پال تەقەكردىن و پەلامارى خىزەكانى پۇلىس و ئاسايشدا، بىپىكن، ۋەك بە چاۋى خۇشمان ئەم راستىيەمانە بىنى، رۇژى 9/7كە جەماۋەر دۋاى تەقەكردىن لەلاپەن ھىزەكانى پۇلىس و ئاسايشەۋە، لەبەرامبەرىشدا ھەلگوتانە سەر كۆمەللىك دامودەزگا، ناچار كەۋتنە پاشەكشى و گۇرەپانەكە بە دەستى تىكەدرانەۋە مایەۋە. دەسەلاتىش ئەۋەى دەۋىست بۇ ئەۋەى ئەم وىنە ناشرىنە بىكات بە بەلگەى رەتكردنەۋەى خۇپىشاندىان، كەۋاتە دەبى حكومەت و دەزگا بەرپرسەكانى دووركەۋنەۋە لە شىۋازى ماملەى ھىستىرپانە و زىان بەخش بۇ ئەۋەى كاردانەۋەى خراب لە بەرامبەر ناشرىنكردىن خۇپىشاندىان لەلاپەن دەسەلاتەۋە درووست نەبى و كەسانى خرابىش ئەۋەا بۋارىك نەقۇزەۋە بۇ مەبەستى تاپبەتى دەستكوتانى نارۋا بۇ دەزگا و فەرمانگە جۇراۋجۇرەكان.

خۇپىشاندىانى حىزب يان جەماۋەر؟

خاۋەنى راستەقىنەى خۇپىشاندىانى 9/7، ھىچ حىزب و رىكخراۋى يان گروپپىكى سىياسى نىيە، بەلگە تەنانەت بلىين لە كەمترىن ئاستىشدا، كارىگەرى گوتار و لىكدانەۋەى ھىچ كام لەۋان لەسەر ىنەبوۋە، بەلگە روون و ئاشكرا بى ھىچ خۇخەلەفاندىك ئەم خۇپىشاندىانە بەرھەمى نارەزايەتى تۋىژىكى بەرفرەۋانى كۆمەلگاپە لەبەرامبەر دەسەلاتدا و كەلارىش يەككە لە نمونەكانى ئەم كۆمەلگاپە و ئەگەر بمانۋى سنوورداترىش قسە بىكەين، گەنجگەللىك كە تا رادەپەكى باش دەرگان بە كىشە و گرفت و ئاستەتەنگىيەكانى بەردەم زىان كرىبوۋ ئەم خۇپىشاندىانەيان رىكخست يان وىستىان رىبەراپەتى بىكەن، كەچى ئىستا و دۋاى خۇپىشاندىانەكە، ئىدىعەى زۇر شت دەكرى يان دەپانەۋى بە فرېدانى قسە خۇيان بىكەن بە دەمراستى خۇپىشاندىران، لە كاتىكدا دوور و نىك ئاگان لە ناۋەپۇكى راستەقىنەى پەيامى خۇپىشاندىران نەبوۋە و نىيە، روونتر، ئەگەر لە دەستە رىبەراپەتى خۇپىشاندىانەكەدا (يەكپىتەيەك، كۆمونىستىك، شىۋەپەك، ئىسلامىيەك، پارتىيەك و زەحمەتكىشىك) ھەبى، ماناى ئەۋە نىيە كە ھەر يەك

لەو حیزبەنە دەبن بە دەمراستی خۆپیشاندانەكە و پەيامەكەى، ئەگەر چى لەبەر زۆر ھۆكارى جىاجىا خەرىكە پەيامى خۆپیشاندانەكە دەشۆپىنرى و بە ئاراستەى جىاجىا دەبرى.

خۆپیشاندن يان راپەرىن؟

مەسەلەيەك كەبەئاراستەى خۆپیشاندانەكەى كەلار زۆرسەرنجى راپكیشاوم ئەوويە ھەندى برادەرى نوسەرلەناوئەو دەروەى ولات، نەك تەنيا نازانن خۆپیشاندانى رۆزى 2005/9/7 بۆچى بوو لەپىناوى چىدا كراو، بەلكو زۆر بىئاگايانە دەنوسن وبلأودەكەنەو كەگوايە ئەووى لەكەلار رويدا ، راپەرىن بو يان سەرەتاى راپەرىنە لەكوردستان. ئەم تىروانىنە تابلىى ھەلەو ناتەندروستە چونكە تەنانەت پىچەوانەى ناوەرۆكى گوتارى خۆپیشاندەرانەو نەسەرەتاو نەئىستاش خۆپیشاندەران نەيانوتوئە ئىمە راپەرىن دەكەين. ئەووشى لەئەلف و بىى سىياسەتیش بزانى ، لەو راستىە باش بەئاگايە كەراپەرىن و خۆپیشاندان ئاسمان و رپسمانىان نيوانەو ھىچ راستىەكى بابەتیش پىكەوويان نابەستىتەو. خۆپیشاندانى كەلارىش ھەولئىكى رەوايو بەئاراستەى كۆمەلئى مافى ھەنوگەىي وەك(كارەبا، ئاو، سوتەمەنى) ئىتر نازانم خۆپیشاندان بۆ ئەو پىداويستىانەى سەرەو دەكاتە راپەرىن؟ يان گەردبونەويە لەدەورى پەيامىك كەكۆمەلئىك پىداويستى خەلكى لەخۆ گرتوئە؟ من بۆخۆم چاوەروانى خۆپیشاندانى لەووى رۆزى 2005/9/7 توندترىش دەكەم و لەو بەرەواترىش نازانم چىن و تويزەكانى خەلك دەنگ ھەلپن و خۆپیشاندان بكەن و داواى كەم يان زۆر مافەكانى خويان بكەن ، ھەررەھا پالەپەستۆ بچەنە سەردەسلات و رەخەنى توندىشى لىبگرن و بېھىنە چۆكا و تەنانەت پرۆتوكۆلئىش تايبەت بەمافەكان لەنيوان ھەردوو لادا ئىمزا بكرى، بۆئەووى دەسلات نەتوانى لەھىچ كاتىكدا خۆى بەزىتەو و پاساو بۆ گەندەلئى و خراپەكارىيەكانى بېھىنئەتەو.

بەلام راپەرىن تايبەت مەندى خۆى ھەيەو ئەووى كەلار كەمترىن تايبەت مەندى راپەرىن لەخۆ ناگرى و ئەو پەرى خويندەووى ناتەندروستىشە ناوى لىبنەين راپەرىن. ئەوبەرپزانەش كەدەيانەوى ناوى راپەرىن لە خۆپیشاندانەكەى كەلار بنين بەھەلە چون و مومكىنىش نىە مراحەعەى ئەم ھەلە زەقەى خويان نەكەن. تۆبىنە پىش چاوى خوت خۆپیشاندانىك نەداواى دەست لەكاركيشانەووى حكومەت يان وەزىر ياخود پارىزگار و سەرۆكى دەزگايەكى نەكردبىت و دورو نزيك ئەمە لەبەرنامەيدا نەبويىت، بەلكو وەك لەجارى زياتر وتمان داواى(كارەبا، ئاو، سوتەمەنى) كەردبىت ئىتر راپەرىنى چى و چۆن ماف بە خۆمان بەدين ناوو گوتارى خۆپیشاندان بگۆرىن بۆ راپەرىن.

ئەزمونىك بۆ داھاتوو

خۆپیشاندانى كلار 2005/9/7 كراو كۆتايى پىھات ، بەلام گەنگتر لە خۆپیشاندانەكە و كۆتايى پىھاتنى ئەوويە چۆن مامەلە لەگەل ئەزمونى ئەم خۆپیشاندانەو پەندو وانەكانى بكەين، كەلەواقىعدا دەتوانرى دەقاوئەق بەئەزمون ناو زەدبكرى. رونتر ئەم خۆپیشاندانە لەماووى سالانى داوى 1991 بەدواو ھاوكات

لەگەڵ كۆمەڵی دەنگ و نارهزایی تر، توندترین(نا) و نارهزایی دەربەرپنە بەرامبەر دەسلات و گەندەئییە كانی لەزۆربەى ئاستەكانداو

فراوانبونى بەشیوھەيەكى مەترسى دار. كەواتە دەتوانین بێژین ئەم خۆپيشاندانە ئەزمون بوو، بەلام دانان بەھەلەو كەموكۆرپى و ناتەواويیەكانى ئەزمونەو خوردكردنەوھى بەشیوھەيەكى بابەتيانە و سودلیۆوگررتیان بۆ داھاتوو لەئەركە ھەرە گرنگەكانى سەرشانمانە ، كەنابیت بەھيچ شیوھەيەك بەسەرماندا بگوزەریت. من تەواو كۆكم لەگەڵ ئەوھى كەبارو دۆخى خراب و تىكچوى پانتایی ژيان لەكۆمەلگای ئیئمەدا، رەوتیكى نارازی توندی لەبەرامبەردا ھاتووتە مەيدان و لەفراوانبوندايە، بەلام ئەوھى كە ھەلۆیستەم پێدەكاو پیم وایە دەبیت لەبەرچاوى بگرین ئاراستەكردنى گوتارى ئەم نازەزايەتییەيى چين و توێژەكانى كۆمەلگايە و جياكردنەوھەيەكى لەھەر شیواندنێكى مەبەستدارو ناوزەدكردنى ناوەرۆكى خۆپيشاندان بەكارى تىكدەرانەو گیرەشیوینی و ھتد

ئیمە لەم ئەزمونەدا لەبەردەم ئەركیكى قورسداين بۆداھاتو ، پيش ھەموشتی دانەدواوھى ئەو وینەيەيى كەدەسلات دەيەوئ و كارى بۆ دەكا ، بەسەرخۆپيشاندەراندا بەرجەستەي بكا. چونكە بىرمان نەچۆ دەسلات بەباش وخراب لەبنەرەتدا نەك خۆپيشاندن بەلگو كەمترین و بچوكترین رەخنەو دەنگى نارهزایی پيقبول نية و بۆشى بلوئ ھەموو ھەولێك لەچەشنى رەخنە ونارهزایی و خۆپيشاندان و داواكارى و ھتد رەتدكاتەوھو زۆربەي كاتيش بەكارى ئاژاوه گیرى و تىكدەرلەقەلەم دەدات، چونكە دەسلات باش دەزانئ ھەرنارەزايەتییەك يان دەنگ ھەلپرينيك بەرامبەرى مەترسيیە بۆسەر پایەكانى دەسلاتى و لەقاندنى. من وای دەبينم خۆپيشاندانى رۆژى 9/7 ى كەلار ھەنگاويكى گرنگ و جیدی بو بەئاراستەي رەخنەكردنى دەسلات و كەموكۆرپییەكانى، ھاوكات ئەزمونىكيشە بۆداھاتو تا باشترو كارايانەتر و بەشیوھەيەكى زۆرشارستانیانە ئەم رەوتە نارازییە بچەينە رى وبيگەينینە ئاستى داوارەواكانى چين وتوێژەكانى خەلك.